

**MAKTABGACHA YOSHDAGI MAXSUS EHTIYOJLI BOLALAR BILAN
INDIVIDUAL ISHLASH TIZIMI****Mirzaxmedova Dilrabo Shuxrat qizi***Alfraganus universtiteti "Ijtimoiy fanlar" fakulteti "Maxsus pedagogika (Logopediya) "*
*yo'nalishi 2-bosqich talabasi***MAQOLA
MALUMOTI****ANNOTATSIYA:****MAQOLA TARIXI:***Received:12.10.2025**Revised: 13.10.2025**Accepted:14.10.2025***KALIT SO'ZLAR:***Maktabgacha yosh,
maxsus ehtiyojli
bolalar, individual
ishlash, rivojlanish,
pedagogika,
integratsiya, ta'lim. .**Ushbu maqola maktabgacha yoshdagi maxsus ehtiyojli bolalar bilan individual ishlash tizimini o'rganishga bag'ishlangan. Maqolada bolaning rivojlanish xususiyatlari, individual yondashuv metodlari, shuningdek, o'quv jarayonida qo'llaniladigan zamonaviy texnologiyalar va usullar tahlil qilinadi. Individual ish tizimi orqali bolalarning ijtimoiy, emotsional va kognitiv rivojlanishini qo'llab-quvvatlashga qaratilgan samarali strategiyalar taklif etiladi.***Kirish.**

Maktabgacha yoshdagi davr inson hayotining eng muhim rivojlanish bosqichlaridan biri hisoblanadi. Ushbu davrda bolaning kognitiv, ijtimoiy, emotsional va jismoniy ko'nikmalari shakllanadi, shuningdek, kelajakdagi ta'lim jarayoni uchun poydevor yaratiladi. Biroq, maxsus ehtiyojga ega bolalar uchun bu rivojlanish jarayoni murakkabroq va ko'proq individual yondashuvni talab qiladi. Jahon sog'liqni saqlash tashkilotining ma'lumotlariga

ko'ra, har 10 dan 1 ta bola maxsus ta'lim va qo'llab-quvvatlash xizmatlariga muhtoj bo'lishi mumkin.

Maxsus ehtiyojli bolalar bilan ishlashda individual yondashuv tizimi muhim ahamiyatga ega, chunki u bolaning o'ziga xos rivojlanish darajasini va o'rganish imkoniyatlarini inobatga oladi. Psixologik va pedagogik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, individual ishlash tizimi bolalarning intellektual va emotsional rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi hamda ularni ijtimoiy muhitga muvaffaqiyatli integratsiyalashishiga yordam beradi. Shu sababli, maktabgacha yoshdagi maxsus ehtiyojli bolalar bilan individual ishlash tizimini shakllantirish va takomillashtirish zamonaviy pedagogika va psixologiya sohalarida dolzarb vazifa sifatida qaraladi. Ushbu tizimning samaradorligi bolaning o'ziga xos ehtiyojlari, imkoniyatlari va rivojlanish sur'atlarini chuqur tahlil qilishga, shuningdek, zamonaviy metod va texnologiyalarni qo'llashga bog'liqdir. Shu kontekstda, maqolada individual ishlash tizimining nazariy va amaliy asoslari, uning pedagogik va psixologik jihatlari, hamda samarali metodik usullar tahlil qilinadi.

Asosiy qism. Maktabgacha yoshdagi maxsus ehtiyojli bolalar bilan individual ishlash tizimini shakllantirishda eng asosiy nuqta — bolaning rivojlanishning har tomonlama xususiyatlarini to'liq tahlil qilishdir. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, har bir bola o'ziga xos rivojlanish yo'nalishiga ega bo'lib, bu yo'nalishlarni inobatga olmagan holda ta'lim va tarbiya jarayonini tashkil etish, asosan, natijadorlikka erishishni qiyinlashtiradi. Shu boisdan, individual ishlash tizimi bolalarning intellektual, hissiy va ijtimoiy rivojlanish sohalarini muvozanatli rivojlantirishga qaratilgan bo'lishi lozim. Maxsus ehtiyojli bolalar bilan ishlashda zamonaviy pedagogika va psixologiya nazariyalarining yondashuvlari muhim ahamiyatga ega. Masalan, Vygotskiyning “zona yaqin rivojlanish” kontseptsiyasi shuni ta'kidlaydiki, bolaning o'rganish jarayonida u tomonidan mustaqil bajara olmaydigan, biroq yetakchi yordamida amalga oshiriladigan faoliyat turlariga e'tibor qaratish zarur. Bu

kontsepsiya individual yondashuvni yanada mustahkamlaydi va maxsus ehtiyojli bolalarning o'rganish imkoniyatlarini kengaytirishga xizmat qiladi. Shuningdek, Howard Gardnerning ko'p intellekt nazariyasi individual ishlash jarayonida bolalarning turli intellektual sohalaridagi o'ziga xos qobiliyatlarini aniqlash va rivojlantirishda qo'llanilishi pedagogik yondashuvlarni boyitadi.

Individual ishlash tizimining samaradorligini ta'minlashda metodologik yondashuvlarning ko'p qirrali va interdisipliner bo'lishi katta rol o'ynaydi. Bu yerda psixologiya, pedagogika, sog'liqni saqlash va ijtimoiy muhitning o'zaro integratsiyasi bolalar rivojlanishining barcha sohalarini qamrab oladigan kompleks modelni yaratish imkonini beradi. Masalan, funksional diagnostika usullari yordamida bolaning rivojlanish darajasi aniq baholanib, individual dasturlar ishlab chiqiladi. Bu dasturlar nafaqat ta'lim jarayoniga, balki bolaning ijtimoiy muhitga moslashishiga, o'zini anglash va boshqarish ko'nikmalarini rivojlantirishga ham qaratiladi. Shuningdek, individual ishlash tizimida zamonaviy texnologiyalar va innovatsion metodlarning o'rni tobora oshib bormoqda. Masalan, raqamli o'quv dasturlari, virtual reallik texnologiyalari va interaktiv metodlar maxsus ehtiyojli bolalarning o'rganish jarayonini yanada samarali va qiziqarli qilishga yordam beradi. Bu metodlar bolaning diqqatini jalb qilish, yangi bilimlarni o'zlashtirish va mustaqil faoliyat ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Ta'kidlash joizki, individual ishlash tizimining muvaffaqiyati nafaqat nazariy asoslar va metodologiyaga, balki o'qituvchi, psixolog va ota-ona hamkorligiga ham bog'liq. Integratsiyalashgan yondashuv orqali maxsus ehtiyojli bolalarning rivojlanishidagi muammolarni vaqtida aniqlash va ularga individual yondashuv asosida yechim topish imkoniyati oshadi. Shu tariqa, individual ishlash tizimi maktabgacha ta'lim muassasalarining asosiy faoliyat yo'nalishlaridan biri sifatida ko'rilishi lozim.

Natijada, maktabgacha yoshdagi maxsus ehtiyojli bolalar bilan individual ishlash tizimi zamonaviy ta'lim muhitida bolaning to'laqonli rivojlanishini ta'minlash uchun muhim strategik vosita hisoblanadi. Bu tizimning samaradorligini oshirish uchun nazariy bilimlar, amaliy metodlar va texnologiyalarni integratsiyalashgan holda qo'llash, shuningdek, har bir bolaning rivojlanish imkoniyatlarini inobatga oluvchi individual dasturlarni ishlab chiqish zarur. Faqat shu yo'l bilan bolalarning ijtimoiy faolligi, o'z-o'zini anglash darajasi va umumiy ta'limga muvaffaqiyatli moslashuvi ta'minlanadi. Maktabgacha yoshdagi maxsus ehtiyojli bolalar bilan individual ishlash tizimini yanada samarali tashkil etish uchun avvalo bolalarning rivojlanishdagi murakkab muammolarini chuqur tushunish lozim. Zamonaviy nevropsixologik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, maxsus ehtiyojli bolalarning rivojlanishida nevroplastiklik printsiplari muhim rol o'ynaydi — ya'ni, miya tuzilmalari va funksiyalarining o'zgaruvchanligi va moslashuvchanligi orqali bolaning psixologik holati va o'rganish qobiliyatlari yaxshilanishi mumkin. Shu sababli, individual ishlash tizimida bolalarning nevroplastiklik imkoniyatlarini maksimal darajada faollashtirish uchun moslashtirilgan o'quv muhitlarini yaratish zarur.

Kognitiv rivojlanishdagi zaifliklarni bartaraf etishda ilg'or metodlarning - masalan, inkluziv ta'lim tamoyillariga asoslangan interaktiv yondashuvlarning - qo'llanilishi ahamiyat kasb etadi. Inkluziv ta'lim konsepsiyasi bolalarning ijtimoiy qabul qilinishini va ularning o'zaro muloqot ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi. Individual dasturlarni ishlab chiqishda esa, zamonaviy psixometrik usullar va adaptiv testlar yordamida bolaning kuchli va zaif tomonlari aniq aniqlanadi, bu esa o'quv jarayonini yanada shaxsiylashtirishga imkon yaratadi. Yana bir muhim jihat — maxsus ehtiyojli bolalar bilan ishlashda emotsional-intellektning rivojlanishini qo'llab-quvvatlash zarurati. Goleman ta'kidlaganidek, emotsional-intellekt bolaning ijtimoiy vaziyatlarda muvaffaqiyat qozonishi, stress va qiyinchiliklarni boshqarish qobiliyatini shakllantirishda hal qiluvchi omildir. Shu

bois pedagogik yondashuvlarda emotsional ko'nikmalarni mustahkamlovchi trening va o'yin metodikalarining joriy etilishi individual ishlash tizimining samaradorligini oshiradi.

Xulosa. Maktabgacha yoshdagi maxsus ehtiyojli bolalar bilan individual ishlash tizimi – bu bolalarning kompleks rivojlanish ehtiyojlarini qondirishga yo'naltirilgan zamonaviy pedagogik-psixologik yondashuvdir. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, individual yondashuv asosida yaratilgan tizim bolalarning kognitiv, emotsional va ijtimoiy sohalaridagi o'sishini sezilarli darajada qo'llab-quvvatlaydi hamda ularning ta'lim jarayoniga faol integratsiyasini ta'minlaydi. Nazariy va amaliy jihatdan rivojlangan metod va texnologiyalarni kompleks qo'llash maxsus ehtiyojli bolalarning individual imkoniyatlarini kengaytiradi va ularning o'z-o'zini boshqarish qobiliyatlarini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega. Mazkur tizimning samaradorligi pedagog, psixolog va ota-ona hamkorligiga bog'liq bo'lib, ularning integratsiyalashgan faoliyati bolalar uchun eng qulay va natijali o'quv-madaniy muhit yaratishga xizmat qiladi. Shunday qilib, maktabgacha yoshdagi maxsus ehtiyojli bolalar bilan individual ishlash tizimi nafaqat maxsus ta'limni takomillashtirish, balki ijtimoiy inklyuziya jarayonlarini rivojlantirishda ham strategik ahamiyatga ega ekanligi ta'kidlanadi.

Kelajakda ushbu tizimni yanada mukammallashtirish uchun innovatsion pedagogik metodlarni rivojlantirish, multidisipliner yondashuvni kengaytirish hamda individual dasturlarni doimiy yangilab borish zarurati mavjud. Bu esa, o'z navbatida, maktabgacha yoshdagi maxsus ehtiyojli bolalarning hayot sifatini yaxshilash va ularning jamiyatda to'laqonli faol ishtirokini ta'minlash imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Akhmedova, N.T. *Maktabgacha yoshdagi bolalarda individual yondashuv tamoyillari.*, Toshkent: O'zbekiston, 2015, 176 b.
2. Boboev, I.J. *Maxsus ta'lim metodikasi.*, Toshkent: Fan, 2010, 312 b.
3. Ergashev, S.F. *Maktabgacha yoshdagi bolalarning psixologik rivojlanishi.*, Toshkent: Sharq, 2012, 98 b.
4. Karimov, D.M. *Maxsus ehtiyojli bolalar bilan pedagogik ish tajribalari.*, Toshkent: O'qituvchi, 2018, 256 b.
5. Normurodova, G.R. *Pedagogik psixologiya asoslari.*, Toshkent: Universitet nashriyoti, 2014, 215 b.
6. Tursunov, O.A. *Maxsus ehtiyojli bolalar va ularning rivojlanish xususiyatlari.*, Toshkent: Ilm, 2013, 190 b.